

Forord

Oppmerksomhet

Mye har dreid seg om Ukraina og Russland i 2014, og det gjelder også lederartiklene i *Nordisk Østforum*. Samtidig bør vi ikke la oppmerksomheten være rettet kun mot Ukraina og det storpolitiske spillet med Russland, USA og EU i hovedrollene.

Det foregår mye også andre steder i *Østforums* geografiske interesseområde, deriblant i de tidligere sovjetiske republikkene. Noe av det bør utvilsomt sees i nær sammenheng med Ukrainakrisen. Et eksempel her er hvordan Armenias president høsten 2013 etter sterkt press fra Russland valgte bort en fremforhandlet assosieringsavtale med EU og erklærte at Armenia heller skulle slutte seg til tollunionen mellom Russland, Kasakhstan og Hviterussland – en klar parallell til Janukovytsj' helomvending samme høst, men uten de påfølgende omveltningene som fant sted i Ukraina. Et annet eksempel er at Kasakhstans balanseøvelse i utenrikspolitikken ikke har blitt enklere av konfrontasjonen mellom Russland og vestlige land. Kasakhstanske myndigheter er nok heller ikke udelt fornøyde med at den russiskledede tollunionen (og «Den eurasiske økonomiske union» som skal tre i kraft 1. januar 2015) i større grad er i ferd med å bli et politisk prosjekt heller enn det de i utgangspunktet så som en fornuftig økonomisk ordning.

Mange andre utviklingstrekk kan imidlertid ikke spores tilbake til russiske utenrikspolitiske ambisjoner. Hvis vi holder oss til Sentral-Asia: Kina er nå den største handelspartneren til fire av fem sentralasiatiske land (unntaket er Usbekistan) og utvider stadig sitt økonomiske nærvær i regionen. Flere spørsmål knyttet til konsekvensene for Sentral-Asia av uttrekningen av ISAF-styrken i

Afghanistan står ubesvarte (om dette, se bokomtalseksjonen i denne utgaven av NØF). Og hva vil skje når de aldrende presidentene i Kasakhstan og Usbekistan en dag takker for seg?

Tilbake i Sør-Kaukasus kan vi – ikke uventet – slå fast at den store vestlige oppmerksomheten rundt menneskerettighetssituasjonen i Aserbajdsjan i forbindelse med Melodi Grand Prix i 2012 ikke har blitt fulgt opp. Dette til tross for at arrestasjoner spesielt sommeren 2014 – til alt overmål mens Aserbajdsjan har hatt formannskapet i Europarådet – har gjort at det knapt er noe igjen av det som også tidligere var et hardt prøvet sivilsamfunn.

En annen viktig grunn til ikke å se oss blinde på Ukraina er at det ikke nødvendigvis er så opplysende å se alt gjennom våre nye «Ukraina-briller». Visst er annekteringen av Krim et vannskille i europeisk historie i det nye årtusenet. Men det er ikke det samme som å se på Krim-annekteringen som noe som plutselig forklarer alt som hittil har vært uklart og motsetningsfylt: Det er ikke fruktbart å se på de femten årene som har gått siden Putin kom til makten i Russland som en teleologisk hendelseskjede som med nødvendighet ville føre frem til Krim. Ting kunne vært annerledes.

Akademisk virksomhet har her en tosidig oppgave. Den bør hjelpe oss til å forstå og samtidig være en motgift mot enkle svar. Ofte bør akademikerens rolle være ikke å fremstå som autoriteter med klare svar, slik det gjerne forventes av politikere, men som autoriteter som anerkjenner tvil og motstridende utviklingstrekk.

Denne utgaven av *Nordisk Østforum* kan hjelpe oss til å få en bredere forståelse av flere viktige temaer. I den første artikkelen ser Aadne Aasland og Jørn Holm-Hansen på Russlands holdning til den russiskspråklige minoriteten i Latvia, et spørsmål som har preget forholdet mellom Russland og Latvia siden tidlig nittital. Artikkelen identifiserer ulike tilnærminger til spørsmålet i den russiske politiske eliten, og argumenterer for at mens en pragmatisk holdning har gjort seg gjeldende i de økonomiske forbindelsene mellom landene, har det politiske forholdet hatt flere innslag av russisk misnøye. Artikkelforfatterne gjør også rede for situasjonen til de russiskspråklige ikke-statsborgernes situasjon i Latvia. Som så ofte befinner virkeligheten seg mellom skrekkbildet russiske medier ofte tegner og latviske myndigheters bagatellisering av reelle problemer.

Den andre artikkelen tar oss inn i en annen og ikke mindre aktuell del av russisk politikk og samfunnsliv. Tova Højdestrand skriver om russiske foreldreorganisasjoner, grasrotbevegelser som er i opposisjon til det de kaller vestlige verdier, og som også mål-

bærer en misnøye med at *russiske* myndigheter er for vestlige, for eksempel i implementeringen av FNs konvensjon om barns rettigheter og reformer av barnevernet etter vestlig modell. Artikkelen er en oppdagelsesferd inn i noe av det folkelige grunnlaget for den konservative bølgen som har fått slik innflytelse særlig etter at Putin kom tilbake til presidentembetet i 2012.

Hvordan er forholdet mellom urfolk og oljeselskaper i Russlands høye nord? Basert på feltarbeid skriver Eilen Wibeke Bruun Zakariassen om interessefellesskap og interessemotsetninger i Nenets autonome okrug. Hun tegner et langt fra helsvart bilde av situasjonen, men til syvende og sist blir forholdet mellom oljeselskapene og reinsdyrgjeterere preget av det ujevne maktforholdet.

Vi i *Nordisk Østforum* tillater oss også å anbefale vår bokomtalespalte. I hver eneste utgave legger kolleger fra hele Norden ned et betydelig arbeid i å presentere og vurdere aktuelle bøker. I dette nummeret gir disse omtalene innsikt blant annet i den kommunistiske maktovertagelsen i Øst-Europa etter andre verdenskrig, den andre krigen i Tsjetsjenia, uformell økonomi i Kosovo og de pågående debattene om den kalde krigen i Danmark.

Kristian Lundby Gjerde (fungerende redaktør)